

7. Case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (Application no. 10126/82) 21.06.1998 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

8. Case of Bączkowski and others v. Poland (Application no. 1543/06) 03.05.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80464>

9. Case of Stankov and the United Macedonian organisation Ilinden v. Bulgaria (Applications nos. 29221/95 and 29225/95) 02.10.2001 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59689>

10. Case of Makhmudov v. Russia (Application no. 35082/04) 26.07.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>

11. Case of Galstyan v. Armenia (Application no. 26986/03) 15.11.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83297>

12. Case of Oya Ataman v. Turkey (Application no. 74552/01) 05.12.2006 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78330>

13. Case of Christian democratic people's party v. Moldova (Application no. 28793/02) 14.02.2006 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72346>

Кацуба Роман Миколайович,
декан факультету економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В АСПЕКТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Національна поліція України покликана стати якісно новою правоохоронною інституцією, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Поряд із цим, становлення та розвиток Національної поліції багато в чому супроводжується проблемними питаннями на різних організаційних рівнях.

Результати дослідження, проведеного соціологічною компанією Taylor Nelson Sofres (TNS) на замовлення компанії IREX в 12 містах України, які включені до пілотного проекту з організації взаємодії між поліцією і громадськістю – Community policing показали, що довіра до Національної поліції зросла на 4,6 %: від 38,9 % до 43,5%, недовіра знизилася на 1,3 %: від 22,8 % до 21,5 %. Щодо патрульної поліції, то рівень довіри збільшився на 5,5 % від

47,5 до 53, а рівень недовіри знизився на 3 %: від 19 % до 16 % [2].

Незважаючи на позитивні зрушення, непоодинокими лишаються випадки надмірного застосування сили поліцейськими або ж навпаки – пасивної поведінки представників Закону.

Однією з проблем, що породжують відповідні ситуації можна назвати певну невизначеність статусу поліцейського щодо порядку і меж застосування поліцейських заходів, а також гарантій його особистої безпеки. Положення Закону «Про Національну поліцію» не повною мірою дозволяють прийняти чітке рішення у окремих ситуаціях, що може призвести до негативних наслідків. Можливе вирішення даної проблеми вбачається у запровадженні так званої «презумпції правоти поліцейського» яка б, серед іншого, мала сприяти удосконаленню діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку.

Доцільність внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію», а також низки нормативно-правових актів щодо посилення повноважень поліції активно обговорювалось після трагічної загибелі патрульних поліцейських у м. Дніпро 25.09.2016 р. у Верховній Раді України, експертних платформах та засобах масової інформації. Проте, більше ніж рік потому відсутнє єдине бачення таких новацій, а анонсовані законопроекти «загубились» у комітетах Верховної Ради України.

І. Шутак слушно відмічає, що внесення до Верховної Ради законопроекту про презумпцію правоти поліцейського може підготувати ґрунт для порушення прав людини і громадянина. Більш того, презумпція правоти поліцейського суперечить презумпції невинуватості громадянина [3, с.15].

Спробуємо визначити, що може являти собою презумпція правоти поліцейського і чи здатна вона поліпшити ефективність забезпечення публічного порядку.

Щодо доцільності впровадження відповідної презумпції, Міністр А.Б. Аваков наголошував, що повага до правил, законності і процедур – лише розширює громадянські свободи. Презумпція правоти поліцейського – повинна працювати, як це відбувається в Німеччині, США, Великобританії, Франції, Італії, Канаді та багатьох інших країнах. Презумпція правоти поліцейського (спочатку підкоряйся – потім оскаржуй) – один з інструментів побудови системи колективної внутрішньої безпеки. Поліцейський має право діяти рішуче, і його вимога є остаточною [4].

На жаль, законодавчі ініціативи на користь розширення повноважень поліції не були прийняті, хоча можна із впевненістю казати про те, що у ряді успішних демократичних держав поліція має надзвичайно вагомий обсяг повноважень, в тому числі і щодо застосування примусу.

Т. Гранчак підкреслює, що без реальної судової реформи, підвищення рівня довіри громадян до системи правосуддя в Україні впровадження в практику презумпції правоти поліцейського виглядає напівзаходом, який не стільки розв'яже проблему захисту правоохоронців, скільки може призвести до посилення невдоволення громадян внутрішньою політикою і поточними

трансформаціями держави [5].

Можна погодитись з даною тезою, проте впровадження презумпції правоти поліцейського не означає припинення законодавчих ініціатив в даному напрямку. Навпаки, це може слугувати каталізатором якісних змін у правосвідомості громадян та професіоналізмові поліцейських.

Наголосимо, що у США діє два цікавих базових юридичних принципи: «deadly force» та «fleeing felon rule». Перший, що буквально перекладається як «смертельна сила», означає застосування поліцією щодо правопорушника засобів примусу, які з високою імовірністю можуть призвести до його до смерті або каліцтва. Це, зокрема, вогнепальна зброя, автомобілі (таранити машину порушника) і навіть вибухівка (наприклад, для проникнення в будинок). Другий принцип – «правило втікача» - дає поліції право застосовувати цю «смертельну» силу проти підозрюваного в злочині, який намагається втекти з місця інциденту [6].

Насамкінець, зауважимо, що через значні відмінності між Україною та США не можна із впевненістю вести мову про можливість «копіювання» даних принципів у діяльність вітчизняної поліції. З іншого боку, досвід США у цьому напрямку є неодмінно корисним і таким, що потребує ґрунтовного вивчення.

Ми переконані, що українське суспільство дійде до розуміння важливості наділення поліцейського ширшими повноваженнями щодо забезпечення публічного порядку, а Національна поліція України має виправдати довіру, покладену на неї суспільством.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379.
2. Арсен Аваков: Рівень довіри до Нацполіції. Департамент комунікації МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/news/6976_Stavlennya_naselennya_do_reformi_policii_v_Ukraini_PREZENTACIYA.htm
3. Шутак І.Д. Колізія між презумпцією невинуватості громадянина та презумпцією правоти поліцейського / Ілля Шутак // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – № 5. – 2016. – С.9-15.
4. Законопроект про ширші права української поліції з'явиться протягом тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/ukrayina/zakonoproekt-pro-zhorstkishi-prava-ukrayinskoji-policiyi-z-yavitsya-protyagom-tizhnya-754113.html>.
5. Гранчак Т. Презумпція правоти поліцейського в умовах України – крок до європейської практики чи поліцейської держави? / Т. Гранчак // Україна: події, факти, коментарі. – 2016. – № 18. – С. 7–18.
6. «Смертельна сила». Чому поліція США не вагаючись стріляє у правопорушників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/65476/Smertelna_syla_Chomu_policija_SShA_ne_va_gajuchys.